

E. O.

"Korabielných děl mastiera, S. O.
Buraczek, A. A. Popow, I. F.
Aleksandrowski, S. K. Drzewiecki", I. A.
Bychowski, Leningrad 1961 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 7/4, 579-580

1962

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Johann Gottfried Herder, *Myśli o filozofii dziejów*. Przełożył z niemieckiego Jerzy Gałęcki. Wstępem i komentarzem zaopatrzył Emil Adler. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1962, t. I, s. XXXII+493, t. II, s. 592.

Wydane w ramach „Biblioteki klasyków filozofii”, *Myśli o filozofii dziejów* Herdera są pierwszym pełnym polskim przekładem dzieła wybitnego historyzofa, tłumaczenie bowiem Józefa Bychowca (Wilno 1838), było znacznie skrócone. Obecne wydanie zaopatrzone jest we wstępny esej: *Idea człowieczeństwa w „Myślach o filozofii dziejów”*, w którym Emil Adler ukazuje sformułowane w tytule zagadnienie na tle ówczesnych warunków ideowych i społecznych. Nie jest to oczywiście pełne wprowadzenie do wydanego dzieła. Nie zostały tu wydobyte liczne cechy znamienne nie tylko dla Herdera, ale i całej nauki jego okresu. Idee charakterystyczne dla epoki występują przy tym w *Myślach* obok takich, które dopiero kilkadziesiąt lat później zdobyły pełne panowanie. Gdy Herder rozważa kulę ziemską, jako „gwiazdę wśród gwiazd”, a następnie jako „warsztat, którego zadaniem jest uorganizowanie niezwykle różnorodnych istot” — uniwersalistyczne ujęcie występuje obok teleologii. Gdy jednak w dalszych księgach dostrzega w świecie „kolejne następstwo coraz to wyższych form i sił” oraz rozpatruje człowieka, jego psychikę i dzieje w zależności od warunków naturalnych — staje się prekursorem koncepcji ewolucjonistycznej, a jednocześnie koncepcji determinizmu geograficznego. O ile przy tym w tomie I *Myśli* dominują rozważania geozoficzne i historiozoficzne, to tom II ukazuje osobliwości historii narodów cywilizowanych.

J. Bb.

I. A. Bychowski, *Korabielnych diet mastiera*. S. O. Buraczek, A. A. Popow, I. F. Aleksandrowski, S. K. Drzewiecki. Gosudarstwiennoje Sojuznoje Izdatielstwo Sudostroitelnoj Promyslennosti, Leningrad 1961, s. 216.

Radzieckie Wydawnictwo Przemysłu Okrętowego zainicjowało naukowopopularną serię wydawniczą, poświęconą życiu i działalności wybitnych rosyjskich konstruktorów okrętów. Serię tę zapoczątkowała książka, zawierająca cztery biografie: S. O. Buraczka (1800—1876), który wniósł istotny wkład do rozwoju nauki o okręcie; A. A. Popowa (1821—1898), projektanta wielu okrętów wojennych; I. F. Aleksandrowskiego (1817—1894) i S. K. Drzewieckiego (1843—1938), projektantów łodzi podwodnych i torped.

Czytelnika polskiego zainteresuje przede wszystkim biografia Stefana Drzewieckiego, Polaka, który większą część życia spędził w Paryżu, ale kilkanaście lat, od 1873 r., pracował w Rosji, głównie nad konstrukcjami łodzi podwodnych. O tym właśnie kierunku działalności Drzewieckiego relacjonuje książka Bychowskiego. Na podstawie bogatego materiału archiwalnego i sporej literatury (a m. in. wspomnień znakomitego teoretyka budowy okrętów A. Kryłowa), przedstawione są kolejne projekty łodzi podwodnych Drzewieckiego, z których pierwsza o wyporności ok. 2 ton była poruszana siłą ludzką przy pomocy napędu pedałowego, a ostatnia — siódma o wyporności 146 t, posiadała silnik benzynowy. Niektóre z poprzednich projektów Drzewieckiego przewidywały też napęd elektryczny. Nie wszystkie projekty Drzewieckiego były zrealizowane, jednakże np. według projektu drugiego — wykonano w 1882 r. serię 50 łódek. Jedyny ocalały egzemplarz tej serii przechowywany jest w Leningradzie w Muzeum Marynarki Wojkowej.

O drugiej części życia i działalności Drzewieckiego Bychowski mówi tylko pobieżnie, znakomity wynalazca skoncentrował się bowiem w tym czasie na zagadnieniach lotnictwa.

E. O.

Jerzy Jaros, *Historia kopalni Król w Chorzowie (1791—1945)*. Wydawnictwo Górniczo-Hutnicze. Katowice 1962, s. 174.

Dzieje kopalni „Król” (dziś „Prezydent” i „Barbara-Wyzwolenie”) w latach 1791—1945 podzielił autor na trzy części, wprowadzając lata 1850, 1918 jako cezury periodyzacyjne. W każdym okresie zostały przedstawione: rozwój techniczny kopalni (metody urobku, rozbudowa chodników, eksploatacja nowych pokładów, technika wydobywania, maszyny i urządzenia mechaniczne, odwadnianie, bezpieczeństwo przeciwpożarowe); gospodarka kopalni (wydajność produkcyjna, dochody, zbyt węgla, organizacja zarządzania itp. — częściowo w statystycznym ujęciu); załoga kopalni (stan zatrudnienia, warunki pracy i płacy górników, warunki bytowe, zrzeszenia górnicze, ruch związkowy, walka o zdobycze socjalne i ekonomiczne). Osobno potraktował autor okres zarządzania kopalnią przez hitlerowskiego okupanta.

St. M.

Istorija geologo-geograficzeskich nauk, выпуск 3 (*Trudy Instituta istorii jestiestwoznaniija i tiechniki*, t. 42). Izdatielstwo Akademii Nauk SSSR, Moskwa 1962, s. 287.

Szeroko rozbudowana geograficzna część zbioru rozpraw poświęconych historii nauk o Ziemi, a wydanych w ramach „Prac Instytutu Historii Przyrodoznawstwa i Techniki”, zawiera: zarysy dziejów badań niektórych regionów Rosji (Kirgizji, Syberii, Kaukazu); prace z zakresu poszczególnych dyscyplin geograficznych (hydrografii rosyjskiej, periodyzacji historii oceanografii); krytykę źródeł do historii rosyjskiej geodezji i kartografii oraz do historii stereofotogrametrii w Związku Radzieckim; prace traktujące o wyprawach podróżniczych O. E. Kotzebuego i o działalności Oddziału Matematycznej Geografii Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego w latach 1845—1917.

W części geologicznej wydawnictwa omówione zostały: teoria rzeźby polodowcowej Kropotkina, badania geologiczno-regionalne w ZSRR w latach 1917—1925, badania rosyjskich podróżników w Azji Środkowej w wiekach XVII i XVIII, a wreszcie historia badań nad trzęsieniami ziemi w Polsce. Autorka tej ostatniej pracy, I. W. Batiuszkowa, powołuje się na kilkanaście pozycji źródłowych polskich i niemieckich, jednak główną osnową publikacji jest udostępniony jej rękopis pracy T. Olczaka *Sejsmologia w Polsce*.

Część trzecia zbioru zawiera doniesienia o niektórych nowych faktach z historii kartografii w Rosji w początkach XVII w. i o rosyjskich podróżach do Kokandę na początku XIX w., a także dane o pierwszej mapie Syberii z 1667 r.

J. Bb.